

O plesovaní a plesaní

Slovenské Národné Noviny; 12/2016,13/2016; 26/03/2016; s.: 11; Alena ZÁBORSKÁ ; Zaradenie: REPORTÁŽ

Plesová sezóna, obdobie tanca a zábavy medzi sviatkom Troch kráľov a Popolcovou stredou, sa už skončila, no s jej dozvukmi sa ešte stále stretávame. Stala sa jednou z tém nielen súkromných rozhovorov, ale aj bulvárnej tlače a slovo ples sa v ústnej i písomnej komunikácii objavilo v rôznych podobách.

Na sociálnych sieťach možno v súvislosti s plesovou sezónou nájsť najmä úsečné vyhlásenia: V piatok sa ide plesovať. Zase sa plesovalo. Zajtra plesujeme. Plesali sme. V bulvárnej tlači sú vyjadrenia k tejto téme informatívne nasýtenejšie: Plesovať pôjdeme - raz určite! S manželom plesáme aj súkromne. V ústnych aj písomných prejavoch sa teda využívajú dve špecifické slovesá - plesovať a plesať. Sloveso plesovať vzniklo odvodením od podstatného mena ples, a to pridaním koncovky -ovať. Je to nekodifikované a nespisovné slovo, ktoré sa však svojou formou a významom začleňuje k slovesám raňajkovať, sviatkovať, zimovať a pod. Slovesami tohto typu sa podľa akademickej príručky Morfológia slovenského jazyka vyjadrujú deje vyplývajúce z podstaty základného podstatného mena. Slovesom plesovať sa teda označuje súhrn všetkých činností typických pre ples, ako je napríklad tancovanie, hodovanie a žrebovanie v tombole. Sloveso plesať je spisovné slovo, ktoré sa podľa Krátkeho slovníka slovenského jazyka používa na vyjadrenie radosti, a za jeho synonymá možno považovať napríklad tvary jasať, tešiť sa, radosť sa. Zároveň sa uvedené sloveso nachádza v Slovníku slovenského slangu, a to s významom "zabávať sa na plese". Skutočnosť, že týmto slovom sa označujú aj aktivity súvisiace s plesom, naznačuje, že došlo k rozšíreniu jeho základného významu. Tomuto javu napomohli jednak charakteristické znaky plesu, na ktorom sa ľudia radujú a veselia, a jednak formálna podobnosť medzi slovesom plesať a podstatným menom ples. V kontexte plesovej sezóny označujú obe slovesá to isté, a to aktívnu účasť na plese. Rozdiel medzi nimi je vo forme a v spôsobe vzniku - plesovať je odvodenina, zatiaľ čo plesať vzniklo rozšírením významu. Pridaním predpony k obojm slovesám môžeme vytvoriť nové slová s mierne modifikovaným základným významom: vyplesať/ vyplesovať, doplesať/doplesovať, zaplesať/zaplesovať atď. Ani jeden tvar s týmto významom v kodifikačných príručkách nenájdeme a ak chceme spisovne vyjadriť, že sme sa zúčastnili na plese, použijeme opisné tvary, ako napríklad ísť na ples, byť na plese, príp. zabávať sa na plese. Najmä v ústnej komunikácii sa využívajú uvedené jednoslovné pomenovania, a to zrejme v dôsledku snahy vyjadrovať sa čo najúspornejšie. Práve preto obe slovesá nachádzajú v uvedenom kontexte uplatnenie. Využívanie sloviac plesovať a plesať poukazuje na ich praktickosť, ako i na schopnosť používateľov jazyka účelne vytvárať nové slová, ktoré vyhovujú ich komunikačným zámerom a zodpovedajú charakteru komunikácie. Jazyk sa neustále mení a vyvíja a čas ukáže, či tieto slová zaniknú, alebo sa vďaka pravidelnému používaniu stanú pevnou súčasťou slovných zásoby slovenčiny.

Alena ZÁBORSKÁ, Katedra slovenského jazyka a komunikácie FF UMB